

Literatura Opavska
v letech 1990–2023

Libor Martinek

Libor Martinek

**Literatura Opavska
v letech 1990–2023**

ISBN 978-80-88463-59-7 (pdf)
ISBN 978-80-88463-60-3 (ePub)
ISBN 978-80-88463-61-0 (mobi)

Obsah

Abstrakt.....	5
Úvodem.....	8
1. Křesťansko-humanisticky orientovaná literární tvorba.....	10
2. Básničky a prozaičky z Opavska.....	16
2.1 Osobnost a tvorba Ireny Šťastné.....	21
2.2. Prozaička a badatelka Eva Tvrdá.....	49
2.3 Autorky píší v hlučínském nářečí.....	52
3. Básníci, prozaici a dramatici z Opavska a tzv. Pražské republiky.....	55
3.1 Odraz česko-německých vztahů v literatuře Opavska.....	64
3.1.1 Josef Urban – cestovatel (dobrodruh), spisovatel, scénárista a filmař.....	67
4. K literárnímu životu na začátku nového milénia.....	74
4.1 Autoři částečně spojení s nakladatelstvím Perplex.....	77
4.1.1 Spisovatel, cestovatel a lingvista Miroslav Černý.....	80
5. Literární současnost.....	103
5.1 Básník mladší střední generace Ondřej Hložek.....	104
Shrnutí.....	130
LITERATURA.....	131
SUMMARY.....	147
Z lektorských posudků (<i>Vladimír Novotný, Martin Pilař</i>)	148

Abstrakt

Případová studie *Literatura Opavska v letech 1990–2023* spadá do oblasti nového (kulturního) regionalismu¹ (a jeho projevů ve sféře literatury, především beletrie – krásné literatury). Ačkoli sledujeme literaturu v oblasti Opavska,² není možné text chápat ani jako mapování vysloveně regionální literatury, která je v současnosti rozuměna jako forma rozvoje národní literatury, jež je obohacena o regionální zkušenost. Regionální hodnotu nelze přisuzovat autorům, kteří v určitém kraji pouze žili nebo z něj pocházeli, ale postrádali elementární umělecký talent. V této souvislosti literární historiografie zmiňuje fakt, že hranice mezi celonárodní a regionální literaturou není dána tematicky nebo geograficky, ale uměleckou hodnotou, která oslovuje univerzálního čtenáře.

Nezkoumáme zásadně ani regionální tradice, i když na některé její prvky upozorňujeme, neboť spojitost mechanismů vnímání a působení literárních tradic s fikčními světy literárních děl a jejich topikou jsou zcela průkazné. Literární tradici nepovažujeme za jedinou vyšší významovou entitu, která spojuje různé subjekty literárního systému a vede k určitému vytváření a v zásadě podobnému chápání dobových paradigmat. Další významnou entitou mohou být totiž znaky napomáhající sebeidentifikaci regionální společnosti. Museli jsme si proto v úvodu naší práce položit zásadní otázku, kdy se z literárněvědného hlediska regionální topografie mění v estetickou topologii, jinak řečeno: v soustavu hodnot? Bylo třeba vyřešit vztah mezi topografií a topologií, vždyť mnohé ze spisovatelů, které v práci uvádíme, za regionální spisovatele vůbec považovat nelze a jejich zařazení je dáno rámcem výzkumu – jsou spisovatelé, kteří se v regionu narodili a pak žili, případně žili a pak se odstěhovali, nebo nenarodili, nevyrůstali v něm, ale přistěhovali se do něj, žijí v něm trvale či po určitou dobu a jejich dílo topologické prvky buď obsahuje, a to natolik významně, že stojí o nich přemýšlet, nebo vůbec ne. Existují rovněž dystopické žánry fantastiky, v nichž bychom nějakou vazbu k regionu marně hledali, neboť jde o zcela jiné sémiotické vesmíry s vlastní topikou a tak bychom mohli pokračovat.

Naše práce není ani klasickou literárněvědnou (literárněhistorickou, literárněkritickou) studií, jelikož je první syntézou literárního dění v regionu, a to během zásadně krátkého úseku let 1990 až 2023. Nicméně taková literárněhistorická syntéza bude jistě potřebná a po sběru

¹ Nezabýváme se projevy ekonomického regionalismu nebo regionalismy jiného typu. Pečlivě a pozorně sledujeme projevy nového regionalismu v literárních výzkumech v Polsku, která jsou věnována vztahům mezi centrem a periferiemi, otázkám identity, podobám přítomnosti historie a paměti v regionální literatuře. Řešitelé takových projektů použili moderní metodiky a nové „jazyky“ pro popis regionální literatury, sáhli po orientacích vznikajících v rámci tzv. prostorového a kulturního obratu teorie literatury. Hlavním výsledkem prováděných výzkumů je rekonfigurace oblasti regionální literární vědy, včetně změny perspektiv, metod a výzkumných nástrojů. Dosáhlo se zvýšení znalostí o regionální tvořivosti a regionálních jevech v literatuře a lepší znalosti literatury obecně, nově viděné ve světle části literárněvědné vědy, jakou je regionalistka. Dodatečným efektem je připravení půdy pro integrovaný interdisciplinární a transdisciplinární výzkum, včetně regionální komparatistiky jako oboru integrujícího tento výzkum do oblasti literární vědy, otevření nových výzkumných obzorů důležitých nejen ve vědecké, ale i společenské dimenzi, protože výzkumná oblast regionalismu se ukázala jako oblast zaměřená na klíčové současné problémy, jako je vztah globálního a lokálního, migrace, multi- a transkulturalismu, široce chápaného pohraničí atd. Srov.: „Regionalizm w badaniach literackich: tradycja i nowe orientacje“ – podsumowanie projektu [https://biuletynpolonistyczny.pl/media/projects/files/2017/5/Nowy_regionalizm_w_badaniach_literackich.pdf; 16. 7. 2023]. Dlužno dodat, že rovněž autor této práce spolupracuje s řešiteli tohoto projektu nebo významnými polskými regionalisty („významný regionalista“ alespoň v polském literárněvědném diskursu není žádný protimluv, když se na regionalistická bádání nesnižují žádné parametry hodnocení ve srovnání s jevy celonárodními, což ostatně platí mj. i pro slovenský teoretický diskurs, jemuž vděčíme za nové přístupy v metodologii výzkumu), mj. s prof. Zbigniewem Chojnowským z Olštýnu, dr. Karolinou Pospiszil z Katovic atp.

² Opavskem zde primárně rozumíme politický okres Opava. Reflektujeme zde také autory, kteří v regionu nějakou dobu působili, zanechali zde výraznou literární stopu a mnohdy se k němu ve své tvorbě tak či onak vraceli nebo stále vracejí.

dat, a to nejen historiografických, mj. literárního života³ a aktivit spjatých s lokalitou Opavska,⁴ ale také komunikačně-recepčních (mj. literární kritika jako první instance recepce), které poslouží k lepší axiologické orientaci v materiálu výzkumu, bude možné v tématu pokračovat na vyšší úrovni syntézy.

Nás jako badatele přitahuje k regionální tvorbě snaha objasnit dosud málo známá fakta, úsilí přispět k řešení obecnějšího problému místního ukotvení literatury, úlohy společenských (historických, politických) podmínek kulturní lokality, které často determinovaly a stále určují estetické cítění spisovatelů, nakladatelů, čtenářů, badatelů a aktuální kritiky.

Nepovažujeme tedy za regionální všechno, co v dané oblasti jako literatura vzniklo a vzniká a je nějakým způsobem distribuováno. Neřadíme v žádném případě mezi místní spisovatele každého, kdo v námi zkoumané lokalitě žil a své sepětí s místem v textech tematizoval. (A nečinili jsme tak nikdy, což podtrhujeme, navzdory různým rádooby kritikům, kteří se s našimi dosavadními výzkumy ani neseznámili, maximálně s jejími tituly na internetu, dokonce ignorovali naši zásadní práci k teorii regionalismu, regionalistiky a regionálních literatur, tedy monografii *Region, regionalismus a regionální literatura*, Opava: Slezská univerzita, 2007.) Literaturu chápeme zcela a výhradně z hlediska zvláštní povahy umělecké výpovědi, tedy estetického hodnocení světa, které nelze redukovat podle sociologických vzorců nebo *ad hoc* pro účely jediné účelové a k tomu účelu zpracované výstavy v literárním muzeu s katalogem jakýchsi neúplných komentářů (nemáme zde na mysli nic konkrétního, ani výstavu, ani publikaci, je to míněno veskrze obecně).

Naše přítomná práce (jako případová studie) v podobě e-knihy je svým žánrovým zaměřením recepčně nenáročným literárním kompendiem, které může vhodným způsobem posloužit zájemcům o tuto oblast Slezska a severní Moravy, a to jak uvnitř (školy instituce, organizace atp.), tak vně (redakce časopisů, nakladatelství a další jednotky literárního provozu) a také je svědectvím toho, že literární život v regionu se rozvíjí (bez zvláštního ohledu na skutečnost jeho postavení na periferii) poměrně zajímavým a dynamickým způsobem (také díky kulturním a vzdělávacím institucím). Jde o doklad teze, že z hlediska vztahu centrum – periferie může obohacovat střed a jeho kulturu také region a jeho písemnictví o některé významné podněty, ale i hodnoty.

Zároveň by tato práce měla posloužit jako bariéra proti zbytečné předsudečnosti, ostatně často ani nevycházející z centra, ale z jistého, poměrně blízkého, avšak z hlediska tradic a hodnot zcela jinak utvářeného regionu, stále však situovaného v prostoru severní Moravy a Slezska.

Pokud jde o strukturu naší práce, ta velmi přirozeně vyplynula z mnohaletého výzkumu lokálního písemnictví Opavska⁵ (i mimo něj v různých typech nadregionálních i

³ „Literární život“ tvoří vztah mezi estetickým vyvážením a přeskupováním mimoestetických významů a institucionálním – hospodářským, právním, organizačním – distribuováním a propagováním významů vázaných na literární díla.“ Ano, „teprve se zřetelem k této povaze literárního života si otevíráme cestu i k pochopení literárních regionů“ (Poslední, Petr. *Měřítka souvislostí. Česká a polská literární kultura po roce 1945*. Praha: Euroslavica, 2000, s. 120).

⁴ Pochopitelně i s přesahy, kde to materiál vyžaduje jak v národní literatuře, včetně specifických komunikačních okruhů, jako jsou česko-německé, česko-německo-židovské relace, tak v nadnárodních vztazích, reprezentovaných mj. česko-polskými vazbami, přičemž nelze zapomínat i na další oblasti širě chápané komparatistiky, mj. na vztahy mezi uměními – mezi literaturou a výtvarným uměním, literaturou a hudbou.

⁵ Martinek, Libor. Hodnoty, které trvají. Poznámky k literární tradici Opavska. In: *Literatura určená k likvidaci II*. (Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 8. – 9. 11. 2004.) Red. Vlastimil Válek. Brno: Obec spisovatelů, 2006, s. 91–100; Současná literatura Opavska psaná ženami, *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*, 2012, č. 1, s. 31–35; s Petrem Hanouskem: „Slezské slunko“. Literatura na Opavsku v letech 1990–2003. In: *Studia i szkice slawistyczne*, sv. 6. Opole: Uniwersytet Opolski, 2005, s. 107–124; „Slezské slunko“. Literatura na ziemi opawskiej 1990–2003. In: *Almanach Prowincjonalny*, 2005, č. 2, 1. část. Přel. Jacek Mołęda. Racibórz: Raciborskie Centrum Kultury, s. 125–129.

transhraničních přesahů), dokonce dílčího přispění jejího autora v rámci literárního života a literární komunikace,⁶ ale i vědecko-pedagogického působení. Kombinuje literárněhistorický přístup (tradice, generace, gender, literární skupiny nebo – v našem případě – spíše volná sdružení autorů, například kolem nakladatelství nebo kulturní organizace či instituce) s pojetím literárněkritickým (recepčním, interpretačním, axiologickým). Snažili jsme se o čtivost a přehlednost tohoto kompendia, jež je pojato tak, aby vyhovovalo širokým vrstvám čtenářů.

⁶ Přednášky „Současná literární scéna Opavska“ pro Univerzitu třetího věku na Slezské univerzitě v Opavě, 22. 10. 2009; „Literatura na Opavsku v letech 1990–2010“ pro knihovníky města Opavy v Knihovně P. Bezruč v Opavě dne 30. 3. 2011; „Mladí autoři Opavska“, Městská knihovna Vítkov, 19. 4. 2012; „Společné opavsko-ratibořské literární workshopy“ na konferenci „Ludzie na granicy. Społeczne, handlowe, kulturalne, sportowe i turystyczne kontakty“, Ratiboř – Opava, 27. 6. 2014; „Současná literatura Opavska“, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 21. 6. 2023.

Zde ukázka knihy končí

Libor Martinek
Literatura Opavska
v letech 1990–2023

Copyright © Libor Martinek

Lektorovali:
Doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.
Doc. PhDr. Martin Pilař, CSc.

Vydalo nakladatelství
Michal Beran – První bruntálské nakladatelství
jako svou 27. publikaci
v roce 2023

ISBN 978-80-88463-59-7 (pdf)
ISBN 978-80-88463-60-3 (ePub)
ISBN 978-80-88463-61-0 (mobi)

e-mail: info.pbn@centrum.cz
web: pbn.proweb.cz